

POSTANOWIENIE

Dnia 27 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Kowalski

w sprawie z powództwa D. W. i M. W.
przeciwko bank AG w W.
o zapłatę i ustalenie,
na posiedzeniu niejawnym 27 lutego 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 26 stycznia 2022 r., sygn. akt I ACa 1359/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Bank AG w W. na rzecz D. W. i M. W. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 26 stycznia 2022 r. w sprawie z powództwa D. W. i M. W. przeciwko Bank z siedzibą w W. o zapłatę i ustalenie należy podnieść, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, przysługującym od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, o przede wszystkim publicznoprawnym celu (postanowienia SN: z 7 października 2020 r., II CSK 670/19; z 24 lutego 2016 r., V CSK 488/15). Sąd Najwyższy jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej

instancji kończącego postępowanie w sprawie. Rolą skargi kasacyjnej nie jest korygowanie wszelkich orzeczeń sądowych zawierających uchybienia, lecz ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i stosowania prawa oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój orzecznictwa i prawa pozytywnego.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych, budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżący przytoczył przesłankę z art. 398⁹ § 1 punkt 1 i 2 k.p.c., tj. istnienie istotnego zagadnienia w sprawie oraz potrzebę wykładni przepisów prawa.

Przedstawienie okoliczności, uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne, polega na sformułowaniu samego zagadnienia oraz wskazaniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, w tym także, na sformułowaniu własnego stanowiska przez skarżącego. Wywód ten powinien być zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie SN z 9 maja 2006 r., V CSK 75/06). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (zob. postanowienia SN z 10 marca 2010 r., II UK 363/09 i z 12 marca 2010 r., II UK 400/09). Skarżący obowiązany jest wykazać, że jego wyjaśnienie jest konieczne także dla rozstrzygnięcia danej sprawy, a więc pozostaje w związku z podstawami skargi oraz z wiążącym Sąd Najwyższy, a ustalonym przez sąd drugiej instancji, stanem faktycznym sprawy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), a także w związku z podstawą prawną zaskarżonego wyroku (zob. postanowienia SN z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13 oraz z 3 lutego 2012 r. I UK 271/11). Skarżący powinien nie tylko wskazać przepis prawa (materialnego lub procesowego), którego dotyczy zagadnienie,

ale także przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne, a jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia w jego sprawie (zob. postanowienia SN z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07 oraz z 9 lutego 2011 r., III SK 41/10).

Skarżący wskazał, że zagadnienie prawne sprowadza się do potrzeby odpowiedzi na pytania: 1. czy postanowienia indeksacyjne umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, zgodne z treścią przepisów obowiązujących w dacie ich zawarcia tj. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 oraz art. 111 ust. 1 pkt 4 ustawy z 29.08.1997 r. - Prawo bankowe - w wersji sprzed nowelizacji ustawą z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, mogą zostać uznane za niedozwolone; 2. czy przepis art. 358 k.c. w wersji po zmianach z 2009 roku powinien znajdować zastosowanie do umów kredytu zawartych także przed dniem 24 stycznia 2009 r., które w tej dacie nie zostały jeszcze spłacone, w szczególności zaś do świadczeń spełnianych po tej dacie; 3. czy w świetle art. 353¹ k.c. w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b oraz w zw. z art. 109 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, zawarcie przez strony umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, aneksu zmieniającego umowę w ten sposób, że spłata kredytu następuje bezpośrednio w walucie indeksacji bez odwoływania się do tabeli kursowej stosowanej przez bank, prowadzi do zmiany pierwotnych warunków umowy dotyczących mechanizmów indeksacyjnych w taki sposób, że nie mają one charakteru nieuczciwego, przyjęcia, iż klauzule indeksacyjne w ich pierwotnej wersji nie wiążą stron umowy kredytowej od momentu podpisania aneksu a w konsekwencji wykluczenia możliwości stwierdzenia nieważności umowy, nawet w przypadku stwierdzenia przez sąd nieuczciwego charakteru pierwotnego warunku umownego, wobec przywrócenia równowagi między obowiązkami i prawami przedsiębiorcy i konsumentów; 4. czy w świetle art. 384¹ w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b oraz w zw. z art. 109 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe zmiana Regulaminu, do którego odsyła umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej

w ten sposób, że klauzule indeksacyjne w nim zawarte nie naruszają ani przepisów prawa ani interesów konsumentów, wyklucza możliwość stwierdzenia nieważności umowy (ew. ustalenia nieistnienia stosunku prawnego z niej wynikającego) w sytuacji, gdy sama umowa nie zawierała postanowień niedozwolonych, lecz wyłącznie zmieniany Regulamin.

Zagadnienia sformułowane przez skarżącego nie mają charakteru nowego, mają kazuistyczny charakter i służą uzyskaniu odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia.

Skarżący przedstawiając zagadnienia pomija, że oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała 7 sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Mamy zatem do czynienia ze skutkiem *ex tunc*, co oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzule abuzywne pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru tych postanowień umownych (wyjątek stanowi wola konsumenta). Abuzywności poszczególnych klauzul zawartych w umowie kredytu nie wyeliminowało zatem wprowadzenie w 2011 r. ust. 3 do art. 69 ustawy – Prawo bankowe, w wyniku czego kredytobiorcy uzyskali w ramach umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska możliwość dokonywania spłat rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie obcej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, pozostawiając mu pole do arbitralnego działania ma ugruntowany charakter (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 8 września 2016 r., II CSK 750/15; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 19 września 2018 r., I CNP 39/17; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021 nr B poz. 20; z 30 września

2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 28 września 2021 r., I CSKP 74/21, OSNC 2022, nr 5, poz. 53).

W świetle orzecznictwa TSUE, w razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego utrzymanie umowy „nie wydaje się możliwe z prawnego punktu widzenia”, co dotyczy także klauzul przeliczeniowych przewidujących spread walutowy (zob. wyroki TSUE: z dnia 14 marca 2019 r., Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt., C-118/17, pkt 52; z dnia 5 czerwca 2019 r., GT przeciwko HS, C-38/17, pkt 43). W wyroku z dnia 6 marca 2019 r. (C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA, pkt 54) TSUE wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach.

Problem dopuszczalność wypełniania luk w umowie po stwierdzeniu bezskuteczności postanowienia abuzywnego analizowany był m.in. w wyrokach Sądu Najwyższego: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 23 marca 2022 r., II CSKP 532/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 972/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 1030/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22, oraz w licznych orzeczeniach TSUE (zob. m.in. wyrok z 30 kwietnia 2014 r., Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13; wyrok z 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez, C-70/17).

W uchwale składu 7 sędziów z 7 maja 2021 r., (III CZP 6/21) mającej moc zasady prawnej, Sąd Najwyższy przesądził, że niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następczo świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.). Kredytodawca może żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna. Stąd w zakresie skutków uznania postanowień za abuzywne i możliwości zastąpienia takich postanowień przepisami

dyspozytywnymi Sąd Najwyższy wskazał, że konsekwencją jest przede wszystkim ciążący na sądzie krajowym obowiązek zaniechania stosowania klauzuli abuzywnie bez upoważnienia do zmiany jej treści, gdyż eliminowałaby ona skutek zniechęcający do stosowania klauzuli - tak, aby nie wymierała wiążących skutków wobec konsumenta, chyba że konsument się temu sprzeciwi, co może uczynić, gdyż jego prawo do skutecznej ochrony zawiera w sobie także uprawnienie do niedochodzenia swoich praw (wyroki TSUE z 4 czerwca 2009 r., C-243/08, Pannon GSM Zrt., pkt 33, 35; z 30 maja 2013 r., C- 488/11, Dirk Frederik Asbeek Brusse, pkt 40; z 21 grudnia 2016 r., C- 154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutierrez Naranjo, pkt 57, 61-66; z 31 maja 2018 r., C-483/16, Zsolt Sziber, pkt 32; z 14 marca 2019 r., C- 118/17, Zsuzsanna Dunai, pkt 41 i 44; z 3 marca 2020 r., C-125/18, w sprawie Marc Gómez del Moral Guasch, pkt 58-60 oraz z 9 lipca 2020 r., C-698/18 i C-699/18, SC Raiffeisen Bank SA, pkt 53). Zatem w braku następczej zgody konsumenta na stosowanie klauzuli abuzywnej nie może ona wyrzucić wobec niego żadnego skutku.

Przepisy Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (zob. art. 7) gwarantują konsumentom ochronę ukierunkowaną na zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych. Nieważność umowy mieści się w zakresie sankcji, jaką dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. W wyroku z 6 marca 2019 r. (C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA, pkt 54) TSUE wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach. W świetle orzecznictwa TSUE, w razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego utrzymanie umowy „nie wydaje się możliwe z prawnego punktu widzenia”, co dotyczy także klauzul przeliczeniowych przewidujących spread walutowy (zob. wyroki TSUE: z 14 marca 2019 r., Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt., C-118/17, pkt 52; z dnia 5 czerwca 2019 r., GT przeciwko HS, C-38/17, pkt 43). W sprawie brak było zatem podstaw do zastąpienia przez Sąd abuzywnych postanowień postanowieniami, polegającymi np. na odwołaniu się do kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski.

Rozwiązanie takie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13.

Powołanie się na przesłankę potrzeby wykładni przepisów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne kontrowersje, nie doczekał się jeszcze wykładni bądź też, jego niejednolita interpretacja prowadzi do wydawania przez sądy odmiennych rozstrzygnięć w sprawach o identycznym lub zbliżonym stanie faktycznym. Należy przytoczyć przykłady takich orzeczeń i wykazać istniejące między nimi rozbieżności (postanowienia SN: z 24 października 2012 r., I PK 144/12; z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07; z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08). Skarżącego obarcza przy tym ciężar przedstawienia wyodrębnionej i pogłębionej argumentacji prawnej, wyszczególniającej dostrzegane przez stronę poważne wątpliwości interpretacyjne (postanowienia SN z: 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09; z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08).

Skarżący wskazuje na konieczność wypowiedzi Sądu Najwyższego ze względu na potrzebę wykładni; 1. art. 385¹ § 1 i 3 k.c. w zakresie dopuszczalności uznania za indywidualnie uzgodnionego takiego postanowienia umownego, którego treść nie została ustalona w wyniku negocjacji między konsumentem i przedsiębiorcy, lecz, konsument miał możliwość jego negocjacji lub wybrania spośród kilku alternatywnie przedstawionych propozycji postanowień oraz dopuszczalności uznania tych postanowień indeksacyjnych umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, które wskazują wyłącznie na rodzaj zawartej umowy oraz na rodzaj zastosowanego w niej mechanizmu przeliczeniowego, za zaczerpnięte z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez bank, a w konsekwencji, za nieuzgodnione indywidualnie, w sytuacji, gdy są one wynikiem wyboru konsumenta; 2. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 65 k.c., w zakresie możliwości uznania umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej za wiążącą strony w pozostałym zakresie (klausuli walutowej), sytuacji ustalenia przez sąd abuzywności postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej poprzez odesłanie do tabeli kursowej stosowanej przez bank oraz eliminacji z umowy postanowień generujących ryzyko spreadu walutowego (klausuli waloryzacyjnej) i niemożliwości ustalenia na

podstawie przepisów prawa lub zwyczajów wiążącego strony kursu waluty obcej; 3. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. oraz art. 358 § 1 i 2 k.c., w zakresie możliwości stwierdzenia przez sąd nieuczciwości tylko niektórych elementów warunku umownego odsyłającego do stosowanego przez bank kursu wymiany waluty, do której indeksowany jest udzielony konsumentowi kredyt, tj. przez, eliminację zapisu umownego wyłącznie w zakresie wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości poszczególnych rat kredytu i ich zaliczenia na poczet zobowiązania kredytowego z zastosowaniem tabeli kursowej stosowanej przez bank i zastąpienia go innym sposobem określenia kursu waluty obcej wynikającym z przepisów prawa lub zwyczajów, np. jednoznacznym postanowieniem odnoszącym się do średniego kursu banku centralnego (Narodowego Banku Polskiego), co nie rodziłoby potrzeby zastąpienia wyeliminowanej treści jakimkolwiek przepisem prawa, a skutkowałoby przywróceniem rzeczywistej równowagi pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą, choć zmieniałoby to istotę zapisu dotyczącego spełnienia świadczenia przez konsumenta, z korzyścią dla niego.

W zakresie dotyczącym dopuszczalności uznania za indywidualnie uzgodnione takiego postanowienia umownego, którego treść nie została ustalona w wyniku negocjacji między konsumentem i przedsiębiorcą, lecz konsument miał możliwość jego negocjacji lub wybrania spośród kilku alternatywnie przedstawionych propozycji postanowień należy wskazać, iż aby przyjąć, że strony umowy dokonały indywidualnych uzgodnień, konieczne jest wykazanie, że konsument miał rzeczywisty wpływ na ich treść. Przez „rzeczywisty wpływ” należy rozumieć realną możliwość oddziaływania na treść postanowień umownych. Okoliczność, że konsument znał treść danego postanowienia i rozumiał je, nie przesądza o tym, iż zostało ono indywidualnie uzgodnione. Za uzgodnione indywidualnie trzeba bowiem uznawać tylko takie klauzule umowne, na których treść konsument istotnie mógł w praktyce oddziaływać. Chodzi zatem o postanowienia rzeczywiście negocjowane bądź o klauzule włączone do umowy wskutek propozycji zgłoszonej przez konsumenta (zob. wyrok SN z 18 maja 2022 r., II CSKP 365/22).

Odnosnie do potrzeby wykładni pozostałych wskazanych przez pozwanego przepisów prawa należy wskazać, że istotne zagadnienie prawne różni się od wykładni przepisów prawa, gdyż są to różne podstawy przedsądu (art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. i nie jest uprawnione zamienne odwoływanie się na tle tych samych regulacji do istotnego zagadnienia prawnego oraz do potrzeby wykładni przepisów prawa.

W tym stanie rzeczy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przy uwzględnieniu § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).